

Liturgijska glazba u zagrebačkoj katedrali

(Izveštaj održan na simpoziju u Salzburgu od 4. — 8. IV. 1972.)

Zagreb, glavni grad Hrvatske, bio je kroz povijest vrlo jako središte i žarište kulturno i glazbenog života u sjevernoj Hrvatskoj. Za crkvenu pak i liturgijsku glazbu takvo je središte i žarište bila upravo zagrebačka katedrala i to od osnutka zagrebačke biskupije (XI st.) pa do naših dana. O tome nam svjedoče brojni sačuvani glazbeno-liturgijski neumatski rukopisi, od kojih su najstariji iz XI stoljeća. Snažan dokaz je i razvitak posebnog, s glazbene strane vrlo zanimljivog i bogatog tzv. »zagrebačkog obreda«, koji se zadržao sve do konca XVIII. st. O bogatoj tradiciji pučkog crkvenog pjevanja govore nam brojne zbirke pučkih crkvenih pobjevaka, među kojima je najznačajnija i najpoznatija »Cithara octochorda« iz prve polovine XVIII. st., koja je u 50 godina doživjela 3 izdanja. Mnoge pjesme iz te zbirke još se i danas pjevaju u našim crkvama. Tokom XIX. st. odvijao se u zagrebačkoj katedrali vrlo bogat i raznolik glazbeni život. To je bilo veoma zanimljivo razdoblje u kojem su još bili vidljivi obrisi starog zagrebačkog obreda, zatim se uz gregorijanski koral uvodi figuralna glazba romantičnog obilježja i bečke klasike, i napokon se javljaju prvi odrazi Cecilijanske preporodne ideje. Upravo taj rani i vrlo jaki razvoj i utjecaj Cecilijanskog pokreta u Hrvatskoj najuže je bio povezan uz zagrebačku prvostolnicu.

Za liturgijsku glazbu u katedrali oduvijek se brinuo kler: kanonici, prebendari i klerici iz sjemeništa. Osim toga do konca XVIII. st. uvedeni su i stalni pjevači i glazbenici (laici) tzv. »koralisti«, čiji je broj kroz povijest varirao. Prije II. svjetskog rata formiran je mješoviti zbor sastavljen od dječjih glasova dječaka iz malog sjemeništa i muških, koralista i bogoslova. Taj je zbor uspješno i primjerno, pod ravnanjem regensa chori Filipa Hajdukovića i Ma. Albe Vidakovića, izvršavao svoju funkciju u sv. bogoslužju. Taj se zbor održao još nekoliko godina nakon drugog svjetskog rata da bi nakon toga zbog specifičnih okolnosti i teškoća ostao samo muški zbor (klerici i koralisti).

Danas u zagrebačkoj katedrali postoje i djeluju dva zbora: muški zbor sastavljeni od bogoslova i »koralista« (civila), koji pjeva svake nedjelje i zapovjednog blagdana za vrijeme konventualne ili pontifikalne mise, i mješoviti, tzv. »večernji« zbor koji pjeva na večernjim misama. Osim toga u Zagrebu postoji još nekoliko prilično dobrih zborova po većim samostanskim i župskim crkvama.

Nakon II. Vat. sabora suočili smo se uglavnom s istim teškoćama i problemima na polju liturgijske glazbe kao i druge evropske sredine. Uvođenjem narodnog jezika u bogoslužje nastala je osjetljiva praznina glazbenog liturgijskog repertoara. Iako smo i prije koncila imali izvjestan broj kompozicija (misa, moteta itd.) na narodnom (sta-

roslavenskom i hrvatskom) jeziku, a prilično toga je stvoreno i sada u najnovije vrijeme, ipak sve to ne može još uvijek ni izdaleka zadovoljiti potrebe obnovljenog svečanog bogoslužja. Stoga smo prisiljeni, osobito u katedrali, izvoditi standardni glazbeni repertoar i na latinskom jeziku.

Uz niz još drugih problema i teškoća (sociološke, ekonomske i tehničke naravi), čini se da je najteža i najbolnija ta što danas općenito, osobito pak kod sjemeništaraca i klerika, pa i kod izvjesnog dijela klera, postoji sve manji interes za pravu, ozbiljnu i autentičnu crkvenu i liturgijsku glazbu.

Unatoč svemu tomu ne smijemo pesimistički i beznadno skrstiti ruke, već savjesnim i odgovornim zalaganjem i radom uznastojati da dobra i autentična liturgijska glazba i danas uzdiže i posvećuje narod Božji okupljen na svečanom bogoslužju.

Prikupljanje podataka o orguljama

Republički zavod za zaštitu spomenika kulture dao je inicijativu za projekt o naučnom istraživanju i prikupljanju naučnih podataka o orguljama na području Hrvatske. Ovaj bi se rad odvijao u tri etape. Dvije bi ekipe obilazile teren u roku od 3 godine, pregledavale orgulje, bilježile podatke koji su potrebni za naučnu orijentaciju; u isto doba bi se vršila snimanja za fotodokumentaciju. Značajniji bi se instrumenti kasnije pojedinačno još temeljitije istraživali, a izuzetno vrijedne spomenike ekipa bi predložila za restauraciju. Od velike bi važnosti bili svi pisani podaci o bivšim i sadašnjim orguljama (takvi se podaci obično nalaze u Spomenicima župe ili župskim arhivima). Konačni cilj ovakva rada jest monografija o orguljama na našem području, odnosno povijest našeg orguljarstva. Za ovo posljednje potrebno je i dugotrajan rad na građi biskupskih arhiva.

Ekipa za Hrvatsko primorje već je lani započela radom i obišla južni dio primorja do Šibenika; ove će godine nastaviti radom idući obalom od Šibenika prema sjeveru. Druga ekipa će započeti radom ove godine u sjevernim krajevima Hrvatske (Zagrebačka metropolija).

Nosilac stručne strane projekta jest Ladislav Šaban, profesor glasovira na glazbenoj Akademiji u Zagrebu i poznati muzikolog. Njegov muzikološki rad najvećim je dijelom usmjeren »kraljici instrumentata« — orguljama, pa zatim orguljašima i orguljarima. Svoje brojne vrijedne muzikološke priloge objavljuje u različitim publikacijama (Radovi Instituta JAZU u Zadru, Arti musices, Godišnjak gradskog muzeja Varaždina, Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, Sv. Cecilija).

Ovim želimo čitaoce Sv. Cecilije obavijestiti o ovoj tako potrebnoj i korisnoj akciji; ujedno želimo potaknuti sve do kojih dospije ova vijest da čuvaju stare (na izgled nevrjedne) orgulje, da ne dozvole nikomu otuđiti ih bez obzira kako laskave ponude davao u zamjenu za orgulje ili bilo koji predmet s orgulja. Spomenutim ekipama za popisivanje orgulja (one će sa sobom imati potvrdu i crkvenih i državnih vlasti) molimo da čuvari crkava, odnosno arhiva, iziđu u susret.